

הרב משה מן
מכינה תורנית אלקנה

בעוון שנאת חנם הרבה יים ובזכות אהבת חנם – תבנה

אומרת הגמ' ביומא ט' ע"ב: "מקדש ראשון מפני מה חרב, מפני ג' דברים שהיו בו... ע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים... אבל מקדש שני שהיו עוסקים בתורה ובמצוות וגמילות חסדים מפני מה חרב?! מפני שהיתה בו שנאת חנם, ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד שלש עבירות".

במאמר גמרא זה יש שתי נקודות עליהם צריך לעמוד ואותן צריך להבין:
א. מה הסבר הדבר שאומרת הגמ' ששקולה שנאת חנם כנגד ג' עבירות! הכיצד?!

ב. איך יתכן להיות גם עוסקים בתורה ובמצוות וגם גומלי חסדים ויחד עם זאת להיות שונאי חנם?!

על מנת לישוב בעיות אלו, עלינו לעמוד ולהבין את מהותה של ירושלים. מספרת הגמ' בגיטין נ"ה ע"ב: "אמר ר' יוחנן... אקמצא ובר קמצא חרוב ירושלים. אתרנגולא ותרנגולתא חרוב טור מלכא. אשקא דריספק חרוב ביתר וכו'". הגמ' (שם) ממשיכה ומבארת מה קרה בכל מקום וכיצד הגיעה הרעה על אותן ערים.

המהר"ל בבאורו לאגדות הש"ס שואל: "קשה, למה היה חורבן ירושלים בפני עצמו וחורבן טור מלכא בפני עצמה ולא נחרב הכל כאשר נגזר חורבן על ירושלים?"

מישב המהר"ל: "דע כי דברי חכמים עמוקים מאוד מאוד. כאשר היו ישראל בארץ, היה יישוב הארץ בשלשה דרכים: הראשון והוא עליון על כל, שהשכינה היתה שורה ביניהם... השני, כי היה בארץ רבוי עם מאד, השלישי, שהיה יישוב הארץ ע"י מקומות וכרכים חזקים... לכן כאשר נחרבו, נחרבו אלו ג' דברים זה אחר זה, מתחילה חרבה ירושלים ונסתלקה שכינה מביניהם... ואח"כ חרב טור מלכא ושם היה רבוי ישראל... ואח"כ ביתר כרך גדול ותקיף שהיה בארץ ולפיכך נקרא כרך ביתר". המהר"ל ממשיך ומסביר את ענינה של כל עיר ואת המעשה שנעשה שם שהביא עליה את החורבן במדה כנגד מדה.

לעניננו, נביא את דברי המהר"ל בענינה של ירושלים: "כי בשביל שנאת חנם נחרבה יים... כי ע"י ביהמ"ק וירושלים, נעשו כל ישראל כאיש אחד... עד שע"י ביהמ"ק היו ישראל עם אחד וכאשר היה חלוק ביניהם נחרב המקום שהוא נעשה לאחדות ישראל, ולפיכך ע"י שנאת חנם של קמצא נחרבה העיר והמקדש ע"כ. היוצא מדברי המהר"ל הוא שהיה חלוק בעם ישראל והוא

שגרם לחורבן אותו מקום אשר היוה את הגורם לאחדות ישראל. ועדיין יש לברר מהו חלוק זה אשר הוביל לחורבן ולהסתלקות השכינה מה עוד שהיו עסוקים בתורה ומצוות וגמ"ח?!

הגמרא בברכות מ"ח ע"ב: "אמר רב נחמן: משה תקן להם לישראל ברכת הזון בשעה שירד להם המן. יהושע תקן ברכת הארץ כיון שנכנסו לארץ. דוד ושלמה תקנו בונה ירושלים. דוד תקן על ישראל עמך ועל ירושלים עירך, ושלמה תקן על הבית הגדול והקדוש וכו'". מסביר הרב קוק זצ"ל בעולת ראייה: "החוט החורז בכל דרכי התורה הוא קשר הכלל אל הפרטים במה שהפרטים מוצאים את אושרם בתוך הכלל הגדול". כוונתו, שכל מעשי הפרט צריכים להשפיע על הכלל ואין האדם פרטי לעצמו. אמנם מסביר הרב, א"א להגיע לדרגה העליונה בלי לבנות בהדרגה את כל הדרגות מתחלה. על כן, בתחלה צריך לתקן את הקיום הגופני הפרטי של האדם, כנגד זה תקן משה את ברכת הזון "בשעה שירד להם המן לתקנתם ולקיומם החמרי הפרטי". כאשר עם ישראל עלה בדרגה ונכנס לארץ, הרי שמעתה מוטלת על העם החובה לטפל בעניינים גופניים של כלל האומה (מלחמות, חלוקת הארץ וכד'). לכן תקן יהושע את ברכת הארץ כשנכנסו לארץ על מנת לתקן את ההתעסקות בבנין גופניות האומה. לאחר מכן כבר בא הזמן לעצב את הצורה הרוחנית לאומה. לכן תקן דוד "על ישראל עמך ועל יים עירך". "היינו הדאגה הרוחנית עבור ישראל עצמם, במה שכל ישראל יתאגדו ע"י ירושלים לעם אחד בצורתם הרוחנית ובוזה נשלמה המטרה הרוחנית הלאומית הפרטית. לבסוף, שלמה תיקן "על הבית הגדול והקדוש" וזה כנגד המטרה העליונה של עם ישראל והיא: "למען דעת כל עמי הארץ כי ה' הוא האלקים אין עוד". (מלכים א' ח' ס'). נמצא שירושלים הינה מאחדת את ישראל לאגודה אחת וזהו הבסיס לקיום תכליתו של עם ישראל בעולם. להשפיע על תבל ומלואו.

כאשר אין מבינים דבר זה וחושבים שאפשר לנתק בין הדברים הרי שנוצר מצב חמור מאד.

וכראיה לכך: הגמ' בברכות ס"ג ע"א מספרת על חנניא בן אחי ר' יהושע שהיה מעבר שנים וקובע חדשים בחו"ל. חכמי א"י שגרו אליו שני ת"ח על מנת שימנעו אותו ממעשה זה. לאחר דין ודברים אתו אומרים שליחי א"י כך: "וכך אמרו לנו: לכו ואמרו לו בשמנו אם שומע מוטב ואם לאו יהא בנדוי. ואמרו לאחינו שבגולה אם שומעים מוטב ואם לאו יעלו להר... ויכפרו כולם ויאמרו אין להם חלק באלקי ישראל. וכל-כך למה? משום שנאמר: כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים".

מסביר הרב זצ"ל ב"עין איה" על ברכות: "שאי אפשר לרוח ה' הכללי להתקיים בישראל ובעמים, כי אם כשיהיה נשמר בישראל ע"פ התנאים המיוחדים

להם, שהם כל ארחות התורה ופרטיה שהם מקיימים את ישראל בארצו ובצביונו. ע"כ מציון תצא תורה - פרטי דת ודין השייכים לישראל. דבר זה יעמיד החזון שיצא דבר ה' ע"פ רוח התורה בכללה מירושלים להיות לאור לכל העולם כולו". כלומר אין לימוד התורה וקיום מצוותיה יכול להיות מנותק מרוח התורה ותכליתה. וממשיך הרב ואומר: "ע"כ המוריד ערכה של שמירת תורה"ק לערך דת פרטית, מסתפק ביושר הפרטי של האיש הפרטי... הוא מאבד הונה של תורה ומתיש כחן של ישראל".

ניתוק זה, של לימוד התורה וקיום המצוות מאחדות עם ישראל, היה חטאם של אנשי ירושלים.

מסביר הנצי"ב בספרו העמק דבר בפתיחה לספר בראשית: "על הפסוק 'הצור תמים פעלו וגו' צדיק וישר הוא' דשבח ישר הוא נאמר להצדיק דין הקב"ה בחרבן בית שני שהיה דור עקש ופתלתל. ופירשנו שהיו צדיקים וחסידים ועמלי תורה. אך לא היו ישרים בהליכות עולמים. ע"כ מפני שנאת חנם שבלבם זאי' חשדו את מי שראו שנוהג שלא כדעתם ביראת ה', שהוא צדוקי ואפיקורס. ובאו עיי'ז לידי שפיכות דמים... עד שחרב הבית. ועל זה היה צדוק הדין. שהקב"ה ישר הוא ואינו סובל צדיקים כאלו אלא באופן שהולכים בדרך הישר גם בהליכות עולם ולא בעקמימות אע"ג שהוא לשם שמים וזה גורם חרבן הבריאה והריסות ישוב הארץ".

נמצא שחטאם של דור החורבן בבית שני היה שבטלו את אותה אחדות של קיום התורה ומצוותיה הבא דוקא מתוך קשר עם כלל ישראל הנובע מירושלים וביהמ"ק. ממילא ברור שאם מבטלים את היסוד עליו מושתתים ירושלים וביהמ"ק הרי שחרבים. ברור א"כ שלמרות שהיו עוסקים בתורה וגמ"ח הרי שהצטמצמו לעולם הפרטי ולא השפיעו גם על כלל ישראל ומשום כך דיה לסיבה זו להביא לחורבן. אמנם, חז"ל בגדלותם מבטיחים לנו שגם בגלות לא אבד כחה של כנסת ישראל לאיחוד זה. וכך אומרת הגמ' בברכות מ"ח ע"ב, שאת ברכת הטוב והמטיב תקנו ביבנה כנגד הרוגי ביתר. "הטוב שלא הסריחו והמטיב שנתנו לקבורה". מסביר הרב זצ"ל שהטוב שלא הסריחו היינו שלמרות החורבן והגלות נשארה צורתה של כנסת ישראל. "והמטיב שנתנו לקבורה" שאותה צורה של אחדות רוחנית תוכל לשוב בארץ ישראל.

אמנם, עלינו לדעת שיסוד זה מופנה לכל אחד ואחד מאתנו. רק אם כולנו נלמד להבין שהאמת נמצאת באחדות הרוחנית של כלל ישראל ברוח התורה, בדרך זו נזכה לקיום הפס': "למען ציון לא אחשה ולמען ירושלים לא אשקוט עד יצא כננה צדקה וישועתה כלפיד יבער, וראו גויים צדקך וכל מלכים כבודך". אמן כן יהי רצון.